

Stichting Waterpark & Veldwerkcentrum 2024

TEKST & FOTO'S ERIC EN EDWINA BRINCKMANN



HET JAAR BEGON met water, heel veel overstromingswater. De weilanden langs de beek die zijn ingericht om te kunnen overstromen deden dat dan ook. Aan de Veddersweg was een groot binnenmeer ontstaan, dat traag meebewoog met de hoofdstroom. Toen het waterpeil weer zakte, liet het water zandduintjes achter, wat ook weer bijzonder was. Het water stond hoog, maar niet zo hoog dat de extra instroomvoorziening aan de parkeerplaats bij de Lankheterbrug open hoefde te worden gezet. Het interessante aan zoveel water is dat allerlei vergeten systemen zich vullen. Bijvoorbeeld een nooit opgemerkt greppeltje dat zuur water van de heide afvoert. Ook op het Aaftink waren de oude systemen spectaculair gevuld.



MET DE VLOEIERS is op 10 februari een rondgang gemaakt op het Aaftink waar nog nagenoeg onaangetaste watersystemen liggen. Alles wat erbij hoort is er nog, leidijken, spaarbekkens, verdeelpunten, opgeleide sloten. Het ligt als een waar openluchtmuseum rondom alle vernieuwende activiteiten van Gertjan en Sabine en de Noaberboeren.

Er wordt nagedacht hoe we dit systeem, ten behoeve van de Noaberboeren weer in werking krijgen. Vanaf het Lankheet en langs de Aaftinksweg zou het vloeewater dan moeten worden aangevoerd. We denken dat dit vroeger ook zo gebeurde. Dat vraagt nog het nodige onderzoek en overleg met de gemeente, maar het water is in ieder geval beschikbaar.



OP 11 JANUARI werden in Lommel, bij onze collega-bevloeiërs in Vlaanderen, de eerste eDNA-meetresultaten gepresenteerd van de bodems van vloeiveiden in Nederland en België. Dit zijn resultaten van het project Sensorisch Landschap (zie Pijpestrootje 2023). Kees van Bochove van onderzoeksbureau Datura coördineert dit onderzoek. Vooral de bodems van Lommel zélf, die al veertig jaar zeer prudent bevoeid worden (en nooit anderszins bemest) testen zeer goed.

Die komen wat bodemvitaliteit en grasproductie overeen met de beste proefbodems van Wageningen Universiteit.

Op Het Lankheet zijn de bodems nog in ontwikkeling, met gunstige tussenresultaten. Op basis van deze uitkomsten hebben we een vervolgbijdrage gekregen van het Dinamofonds om beter zicht te krijgen op de werking van bevloeiing op verbetering van de bodemvitaliteit.

OP 11 APRIL werd de UNESCO-vlag uitgereikt als symbool dat de traditionele praktijk van (gras)landbevloeiing zich immaterieel erfgoed van de mensheid mag noemen. Kathleen Ferrier, voorzitter van de Nederlandse UNESCO-commissie, kwam vlaggen overhandigen aan Stichting Waterpark & Veldwerkcentrum het Lankheet en aan de Plateaux-Pelterhegge van Natuurmonumenten uit Bergeijk.

Genodigden waren de bestuurders van de betrokken landgoederen en stichtingen, de eigen familie, Burgemeester en wethouders van Haaksbergen, Waterschap Rijn&IJssel, de organisaties en bedrijven waarmee het herstel van de vloeisystemen is georganiseerd en uitgevoerd, Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland, organisaties die de aanvraag voor

immaterieel erfgoed hebben gesteund met steunbrieven, vaste medewerkers, vrijwilligers, directe noabers en beekbewoners.

Voorzitter van Stichting Waterpark Joan Leemhuis-Stout leidde de middag in en lichtte de inspanningen toe die hadden geleid tot de erkenning. Edwina Brinckmann verwelkomde alle aanwezigen, met een speciaal woordje voor Jan Groot Obbink die als eerste meewerkende boer de graslandbevloeiing op zijn land toestond.

Kathleen Ferrier schetste in een gloedvol betoog de waarde van deze erkenning en wat dat betekent: de "zachte" kracht in de maatschappij van samenwerken, gemeenschapsvorming, overdracht van kennis en het zodanig beleefbaar houden van traditionele praktijken dat ze zich ook kunnen vernieuwen en zo hun betekenis houden in de toekomst.

Geen erkenning van de bevloeiingspraktijk zonder vloeien. Zo verplaatste het hele gezelschap zich naar de Veddersweg voor een vloedemonstratie onder regie van Wim Dwars. Niels van den Hoogen, gebiedsmanager van Natuurmonumenten lichtte in het veld de praktijk in Brabant toe. Dit alles met Brabantse worstenbroodjes (Nederlands immaterieel erfgoed !) en een drankje.



EIND MEI VOLGDE een Europese viering in Zuid-Tirol, Italië, in het gebied Malser Haide rond Burgeis, waar nog actief bevoeid wordt. Eric en Edwina Brinckmann waren daar namens Stichting Waterpark /Het Lankheet samen met Niels van den Hoogen en Ward Walraven van Pelterheggen/ Natuurmonumenten.

Om te beginnen was er het jaarlijkse “Beirattreffen”, de vergadering van vertegenwoordigers van alle aangesloten bevoeiingsprojecten. Want nu de erkenning is verwezenlijkt, ligt de vraag voor: hoe gaan we met elkaar verder de toekomst in.

Daarna kwamen de festiviteiten: het hele bergdorp liep uit met fanfare en schutterij voorop. Er waren toespraken op het centrale plein van de burgemeester, tal van regiobestuurders en ook van vloeiers, die hier ‘Waalers’ worden genoemd. Er waren gezamenlijke maaltijden en excursies georganiseerd. Hoogtepunt voor ons was de demonstratie van een bevoeiing uitgevoerd door een zeer ervaren ‘Waalers’, met het kleirijke, snelstromende gletsjerwater.



Het oude landschap van de Malser Haide met de zeer bloemrijke hooilanden staat onder druk van toenemende fruitteelt, waarvan de hoge productiviteit gepaard gaat met veel bestrijdingsmiddelen. Deze omvorming bedreigt ook de oude vloeipraktijken. Anders dan bijvoorbeeld in Zwitserland en Oostenrijk, krijgt de traditionele landbouw geen extra ondersteuning. Daarom zijn ze in deze streken blij met de UNESCO-toekenning in de hoop dat die helpt bij het behoud van de vloeipraktijk en daarmee van een gezond en biodivers landschap.

VOOR DE RIJKSDIENST voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in Amersfoort was de UNESCO-erkenning aanleiding om Stichting Waterpark/het Lankheet te vragen een overzicht te maken van alle gedocumenteerde locaties in Nederland waar ooit is bevoeid. Luc Jehee en Eric Brinckmann hebben alle mogelijke (digitale) archieven doorgespit om deze zogenaamde vloeiveidenkaart van Nederland te maken.

Op deze kaart is alle verzamelde informatie aan preciese locaties verbonden. Uiteindelijk heeft het onderzoek zo’n 250 locaties opgeleverd en omvat zeven eeuwen bevoeiingsgeschiedenis. De tijd variërend van het jaar 1280 toen een boer van het klooster ter Hunnepe bij Deventer toestemming kreeg om te vloeien, tot 1980 toen de laatste zomerpolder ophield te bestaan.

De kaart is ingevoerd als kaartlaag van de digitale Erfgoedatlas van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in Amersfoort.



Zie lnkh.nl/rce. Luc Jehee geeft in dit Pijpestrootje een uitgebreidere beschrijving van het onderzoek.

TER ERE VAN de UNESCO erkenning organiseerde de RCE op 12 juni in Amersfoort een symposium “Waterbeheer en Cultureel Erfgoed” waar diverse sprekers vanuit verschillende disciplines verduidelijkten hoe zinvol het is om naar het verleden te kijken voor kennis en techniek om met watertekorten of waterpieken om te gaan. Dat betreft niet alleen irrigatiesystemen, maar ook de keuze van bouwlocaties, de inrichting van huizen, tot het belang van vissen in waterreservoirs.

De vloeiveidenkaart is tijdens het symposium gepresenteerd. Edwina Brinckmann, schetste hoe het jarenlange proces is verlopen om de toekenning “UNESCO immaterieel erfgoed van de mensheid” te verkrijgen met zeven Europese landen tesamen: veel overleg, vaak per zoom in coronatijd, elkaar bezoeken, teksten schrijven en herschrijven en herschrijven, maar vooral: elkaars praktijken ter plekke leren kennen en waarderen en actief van elkaar leren.

IN SEPTEMBER STARTTE op het Lankheet een cursus Historische watersystemen herkennen, in samenwerking met Sofie Nijland van het Overijssels Particulier Grondbezit (OPG). Bedoeld voor medewerkers van waterschappen, gemeenten, natuurorganisaties en particuliere terreinbeheerders. Er waren 19 deelnemers, waaronder ook drie vloeiers van het Lankheet: Wim Dwars, Willem Stolk en Kees Makkinje. De bijeenkomsten vonden twee keer plaats op het Lankheet en twee keer op andere locaties: 't Sellink in de achterhoek bij Winterswijk en 't Oostermaet bij Deventer.



Op het Lankheet werden, naast de theorie, historische kaarten en achtergrondinformatie, ook verschillende landschapselementen bezocht zoals de spaarbekkens en sprengen, opgeleide beken, verzamel- en verdeelstructuren langs de essen en er werd natuurlijk ook echt gevloeid. Met deze informatie werd op de andere locaties geprobeerd om oude watersystemen in beeld te krijgen. Dat lukte aardig, hoewel er altijd veel verdere (veld)studie bij komt kijken om vroegere watersystemen een beetje in de vingers te krijgen. Na al die jaren onderzoek en praktijk vinden we ook op het Lankheet nog steeds nieuwe aanwijzingen van historisch watergebruik.

De deelnemers waren enthousiast en brachten zelf ook de nodige eigen terreinvoorbeelden in, die gezamenlijk werden besproken. Hopelijk leidt één ander to verder herstel van oude watersystemen elders. Waarschijnlijk krijgt de cursus een vervolg in andere delen van Nederland.

IN HET VERVOLG op het rapport over de eeuwenoude bossen op het Lankheet dat de provinciaal ecoloog Piet Bremer in 2023 schreef, is in 2024 door hem een rapport gemaakt over de bomen rond vloeiveiden en de vegetatie op de vloeiveiden. Ondanks de Pitrus die in de afgelopen natte jaren de kop op stak, zijn er op de verschillende weiden interessante floraontwikkelingen. De inventarisatie kan ook een mooie aanvulling zijn op de rondleidingen.

DE RCE HEEFT op 5 september een bijzonder onderzoek naar de vloeiveiden op het Lankheet gedaan. Dit gebeurde met een drone waaronder een zogenaamde magnetometer was geplaatst. Deze meter kan ijzerdeeltjes 'lezen' die door vroegere waterstromen zijn verplaatst. De hoop was dat je met deze methode vloeipatronen zou kunnen herkennen en daarmee historische vloeiveiden opsporen. Dit bleek echter niet zo makkelijk. Op de weiden waar de afgelopen decennia is gevloeid vielen helaas geen stroompatronen af te lezen. Wel opmerkelijk was dat op de Hooge Brook duidelijk een diepe geul was te zien, waarvan we weten dat dat het 'tunneldal' (stroomgeul opgevuld met grind en grof zand) uit de eervorige ijstijd moet zijn. Als bevestiging toch een leuke vondst.

IN 2013 IS de Buurser pot te water gelaten, maar met de publieksvaarten is begonnen in 2014, tien jaar geleden dus! Om dit tweede lustrum te vieren had Harry Koster een vaardag georganiseerd voor alle schippers, met een Skûtsje varend vanuit het Friese Heeg. Het was op een prachtig zonnige 7 september, zij het met wat weinig wind. Dat



maakte het overigens ideaal om bij te kletsen, terug te kijken op 10 jaar Buurser pot en vooruit te kijken. Dat was daar op het water ook wel nodig, want het werd gaandeweg drukker op

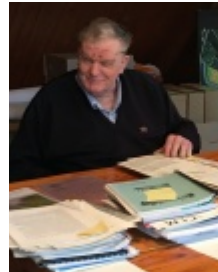
het Heegermeer en de Fluessen zodat er nog scherp gezeild moest worden. De dag werd met een barbeque op de eigen werf in Haaksbergen afgesloten en bezegeld met het onvolprezen pot-bier.

OOK HET COLLEGE van B&W van Haaksbergen maakte op 9 oktober een jubileumvaart. Voor de meesten was de vaart iets nieuws, alleen burgemeester Rob Welten had eerder een vaart meegemaakt. Hoogste tijd dus voor de wethouders om dit fenomeen te leren kennen dat een onmisbaar onderdeel is geworden van de Haaksbergse identiteit. Waren tien jaar geleden nog maar weinig mensen bewust van het feit dat Haaksbergen ook een scheepvaartgeschiedenis heeft gehad, nu is dat een vanzelfsprekende zaak. Naast de Buurtspoorweg heeft de Buurser pot als historische belevenis een volwaardige plaats weten op te bouwen. Dankzij een hechte schippersgroep die met veel enthousiasme ieder jaar tussen de 1000 en 1500 mensen vervoert. Dat feit is met het college in onze Hanzebrouwerij de Kroef gevierd. Met de nodige uitleg over de variëteit aan smaken, kreeg het succes van de pot anderszins bevestiging.

DE WATERPOMP BIJ Jan Groot Obbink is hersteld. Hiermee wordt grondwater opgepompt van 30 meter diepte. Het water is getest en heeft drinkwaterkwaliteit. Nu gebruiken de brouwers het voor hun bier en dat maakt het bier nog lokaler.



GERT JAN BAAIJENS is op 25 september overleden. Zonder hem zouden we nooit de middeleeuwse vloeiveiden op het Lankheet ontdekt hebben. Het landschap is door hem veranderd, evenals onze persoonlijke biografie. Want de vloeiveiden, het samenwerken met alle vrijwilligers op dit praktische gebied en de



internationale contacten, zijn een onvoorziene kleur in ons leven geworden. Op een later moment zullen we uitgebreid aandacht geven aan de wetenschappelijke nalatenschap van Gert Jan.

LANKHEET TUIN- EN BOSZORG is gestart, het zorgproject van Stefan Fokkink en Mirjam Markerink. Het betreft een kleinschalige zorgactiviteit voor maximaal 10 personen, gedurende drie dagen per week. Doel is te gaan werken met een gemengde groep van ouderen en jongeren vanaf 18 jaar. Dat kunnen mensen zijn met een verstandelijke beperking en deelnemers met GGZ problematiek.

Er wordt gewerkt op het land bij de Noaberboeren en in het Waterpark of op het Lankheet ten behoeve van het bos. In dit kader is bijvoorbeeld met een boomkwekerij begonnen. Stefan heeft de afgelopen maanden eikels van winter- en zomereiken, hazelnoten en beukennoten verzameld van bomen op het Lankheet, naast tamme kastanjes en walnoten. Die liggen nu in potjes gevuld met prachtige aarde te ontkiemen. De potjes staan naast het Veldwerkcentrum op een kweektafel.

STICHTING WATERPARK & Veldwerkcentrum Het Lankheet vierde dit jaar haar 18de verjaardag. Een reden om de stichting als algemeen nut beogende instelling (ANBI) met meer zelfvertrouwen onder de aandacht te brengen. Daarom bijgesloten in dit Pijpestrootje onze informatieve folder. Daaraan koppelen we graag de vraag naar ieders medewerking om de naamsbekendheid te vergroten en uiteindelijk

meer financiële middelen te verwerven om de doelstellingen te blijven halen.

OP INITIATIEF VAN Frank Hofstra is begonnen met een vrijwilligerskoffieochtend. Voortaan proberen we om de twee maanden de laatste vrijdag van de maand te reserveren voor een koffieochtend op het Veldwerkcentrum. Lopende zaken en ontwikkelingen op het Lankheet worden dan gedeeld door Bernard Rouffaer en/of Eric Brinckmann. Maar ook vragen of interesses die bij de vrijwilligers leven komen aan bod. De coördinatie is in handen van Frank Hofstra, bij hem kun je ook vooraf spreektijd reserveren.

De eerstkomende keer was vrijdag 27 december, maar dan niet 's ochtends, maar in de middag op de Houtschuur in Hanzebrouwerij de Kroef.

Priscilla Beentjes heeft een app opgezet om alle vrijwilligers tussentijds op de hoogte te houden van landgoednieuwttjes.



HET LANKHEET HEEFT geklonken op de biodiversiteitsconferentie van de Verenigde Naties in Colombia, COP16. Steffen Nijhuis, hoogleraar Urban Landscape Design aan de TU Delft, is pleitbezorger van traditionele technieken om actuele klimaatproblemen op te lossen. Hij heeft afgelopen jaar de vloeiveiden op het Lankheet bezocht en ziet de mogelijkheden daar van in. Als spreker op de conferentie heeft hij naast voorbeelden uit andere delen van de wereld, ook het waterbeheer op Het Lankheet als voorbeeld laten zien, tot verrassing van vooral de Nederlanders in de delegatie.

Applications of landscape-based solutions for biodiversity, water management, agriculture and inclusivity



Africa Wood Grow
Kenya, Africa

Chauka system
Rajasthan,
India



Groundwater recharge
East
Netherlands

Jaguar Corridor
Northern
South-America



Reforestation
Loess Plateau,
China

Satoyama
Kameoka,
Japan



Suggestions and questions are welcome, please contact: s.nijhuis@tudelft.nl

